

MİLLÎ GÜVENLİK BİLGİLERİ

MİLLÎ GÜVENLİK BİLGİLERİ¹

I) KAVRAMSAL OLARAK GÜVENLİK VE MİLLÎ GÜVENLİK

A) Güvenlik Kavramı

Güvenlik kavramı, insanlığın başlangıcından itibaren, birey, toplum ve ulus temelinde var olmanın ve devamlılığı sürdürebilmenin temel unsurlarından biridir.

Güvenlik, **bireysel anlamda** bakıldığında, bireyin varlığına ve sahip olduklarına ilişkin **"endişe bütünü"** anlatmaktadır.

İşlevsel olarak güvenlik, amaca ilişkin bir ifadedir. **"Varlığın korunması - sürdürülmesi iradesini"** tanımlamaktadır.

Bireylerin ve toplumların en temel güdüsü ve en ilkel ihtiyacı olan güvenlik karşılanamadığı takdirde; toplumların özgürlük ve refahı gerçekleştirmeleri mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, güvenlik, refahın temeli olarak görülmektedir.

Güvenlik, sözlükte; "Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet. " **şeklinde tanımlanmıştır.**

İnsanın var oluşundaki özgüvenlik ihtiyacı, toplumların sosyal teşkilatlanmasına paralel olarak toplumun korunması ihtiyacını ortaya çıkarmış ve toplumların korunması ihtiyacı değişik biçimlerde karşılanmıştır. Toplumların devletleşme düzeyine ulaşmasından itibaren bu defa devletin korunması gündeme gelmiş ve bu ihtiyaç, organize edilmiş silahlı güçlerle sağlanmaya çalışılmıştır. Bu süreçte güvenlik, silahlı kuvvetleri ilgilendiren bir alan olarak görülmüş ve devletler askeri güçlerinin savaş kabiliyetini artırmaya yönelmişlerdir.

Güvenlik kavramı, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra evrensel boyut kazanmaya başlamış; bir sosyal bilim kavramı olarak bilimsel çalışmalara ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra konu olmuştur.

¹ **Müşavir Vahdettin KANTARCI**

Güvenlik, tanımlaması güç bir kavramdır. Öncelikle, güvenlik kavramından ne anlaşılması gerektiği, güvenliğin sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği konusunda dünyada görüş birliği sağlanamamıştır. Bununla birlikte, uluslararası temel anlaşmaların ortaya çıkış sebepleri, ortaya konuluşlarındaki ilkeler ve bütünün yorumundan, güvenlik olgusunun sadece savaş, silahlı çatışma, kuvvet kullanma hallerinde değil, başta ekonomik, çevre, sağlık, sosyal ve eğitim olmak üzere bir bütün olarak ele alındığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması'nın 55'inci maddesi bu hususu teyit eder mahiyettedir. Antlaşma'nın bu maddesine göre uluslararası barış ve güvenliğin muhafazası, ekonomi, sosyal, kültür, eğitim ve sağlık konularıyla yakından ilişkilidir.

Diğer taraftan, "Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Son Senedi"nin başlangıç bölümü ile devletler arasında işbirliğine ilişkin bölümünde, ayrıca BM Genel Kurulu'nun 1987 yılındaki Silahsızlanma ve Kalkınma Konferansı'nda da benzeri ifadeler yer verilmiştir: **"Güvenlik, tüm uluslar için başta gelen bir önceliktir. Güvenlik, aynı zamanda hem silahsızlanma hem de kalkınma için temel oluşturmaktadır. Güvenliğin sadece askerî yönü yoktur; aynı zamanda siyasi, ekonomik, insani ve çevresel boyutları bulunmaktadır."**

Gerek BM Antlaşması, gerekse uluslararası diğer düzenlemeler çerçevesinde güvenlik kavramının, genel bir çerçeveye oturtulamayacağı ve ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal her konunun güvenlik boyutunun olduğu; ayrıca insanların ve toplumların en temel güdüsü ve en ilkel ihtiyacı olan güvenliğin karşılanamaması halinde, toplumların özgürlük ve refah arayışlarını gerçekleştirmelerinin mümkün olamayacağı anlaşılmaktadır.

B) Millî Güvenlik Kavramı ve Kapsamı

Korunma ihtiyacıyla ortaya çıkan ve bu ihtiyacı karşılamak amacıyla kurumsallaşma eğilimine giren güvenlik, fonksiyonel olarak; personel-kişi güvenliği, sektör güvenliği ve kamu güvenliği ile millî güvenlik gibi çeşitli alanları ihtiva etmektedir.

Millî güvenlik, güncel sözlükte, **"Devletin her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması"** şeklinde tanımlanmaktadır. Millî güvenlik, bazen **"kamu düzeni ve emniyeti"** olarak anlaşılmaktadır. Ancak, bu şekilde anlaşıldığında, millî güvenlik; adeta genel asayiş hizmetine indirgenmiş olmaktadır. Oysa millî güvenlik, asayiş hizmetinin de üzerinde, güvenliğin en üst yapısı ve toplam güvenliğin bir şemsiyesi konumundadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce millî güvenlik, yalnız "**millî savunma**" olarak düşünülürken; bu savaştan elde edilen tecrübeler ışığında millî savunma kavramı "**topyekûn güvenlik**" veya günümüz deyiimiyle "**millî güvenlik**" kavramına dönüşmüştür.

Günümüzde, küreselleşmenin yarattığı dinamik ortamın da etkisiyle ulusal ve uluslararası güvenliğe yönelik tehditler farklılaşmış ve bu durum Soğuk Savaş Dönemi'ndeki askeri güce dayalı klasik güvenlik kavramını değiştirmiştir. Millî güvenlik, her geçen gün kapsamı sürekli genişleyen bir kavram haline gelmiş; kavramdaki bu gelişim, bir devletin ve ulusun var oluşu ile eşdeğer anlam kazanarak, devlet yönetimlerinde hâkim unsur olmuştur.

Millî güvenlik kavramının temel olarak, ekonomik, hukuki ve siyasi yönleri bulunmaktadır.

Millî güvenlik kavramı ile ekonomi ve maliye bilimi arasında yakın bir ilişki ve bağ bulunmaktadır. Millî kaynakların, bütçenin iç ve dış tehlikelere karşı nasıl hazırlanacağı ve kullanılacağı hususu bir ekonomi ve maliye sorunudur.

Millî güvenliğin sağlanmasında, ülkenin kaynaklarının en etkin şekilde kullanılmasına ihtiyaç vardır. Zira askeri gücün kullanılmasındaki güçlükler nedeniyle, 1970 yılından itibaren bazı ülkeler ekonomilerini, millî güvenliklerini sağlamak amacıyla aktif ve etkili bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. Bu kapsamda, devletler, birbirlerine ekonomik ambargo uygulama, ticaret ambargosu koyma, malları boykot etme ve ulaşım araçlarını kendi ülkelerine sokmama gibi önlemler almışlardır. Böylece, ekonomi bir ülkenin millî güvenliğini doğrudan tehdit edebilecek bir hale gelmiş, beraberinde ekonominin güvenliği ve güvenliğin ekonomisi gibi yeni kavramlar ortaya çıkmıştır.

Millî güvenlik kavramının Anayasa'da temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında bir sebep olarak kabul edilmesi, millî güvenliğin sağlanması ve korunması konusunda, Cumhurbaşkanı ile Millî Güvenlik Kurulu (MGK)'nin sorumlulukları Anayasa ve kanunla belirlenmiş olması, ayrıca millî güvenliğe ilişkin tanımın 2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nda yapılmış olması hususları da kavramın hukuki göstergelerini teşkil etmektedir.

1982 Anayasası'nın kabulünü müteakip, 1983 yılında hazırlanan 2945 sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanununda, millî güvenliğin tanımına yer verilmiştir. Bu tanıma göre "Millî Güvenlik; Devletin anayasal düzeninin, millî varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanmasıdır."

Millî güvenlik kavramının diğer bir boyutu ise, siyasi yönünün bulunmasıdır. Anayasa ve kanunlar çerçevesinde; millî güvenlik ile ilgili tedbirlerin alınması ve uygulanması sorumluluğu, Cumhurbaşkanına aittir.

Millî güvenlik tanımında yer alan hususlar, aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin hayati öneme haiz, kolayca anlaşılabilen millî değerleridir. Bu değerleri, özetle aşağıdaki şekilde açıklamak mümkündür:

1) Anayasal Düzen; “Anayasanın temel ilke, esas ve hükümlerine göre kurulmuş olan düzendir.” Buradaki “düzen” tabiri, Anayasanın Birinci Kısım “Genel Esaslar” ve Üçüncü Kısım “Cumhuriyetin Temel Organları”nda açıklanan devletin ana kuruluş yapısını kapsamaktadır.

Anayasal düzenin kapsamında, egemenlik (hükümlerlik), siyasal bağımsızlık, devletin mevcudiyeti ve rejimin hayatta kalması (hayatiyet) unsurları vardır. Bu unsurlara yönelik, Anayasanın 1'inci, 2'nci ve 6'ncı maddelerinde özet olarak;

- Devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu;
- Türkiye Cumhuriyeti'nin; toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, lâik, sosyal bir hukuk Devleti olduğu;
- Egemenliğin kayıtsız şartsız Millele ait olduğu belirtilmiştir.

2) **Millî varlık;** TDK Güncel Türkçe Sözlüğüne göre “**Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel değerler ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü**” dür.

3) **Millî bütünlük;** **siyasi bütünlük ve toprak bütünlüğü yanında, manevi değerlerden millî şuurlar, millî birlik ve beraberlik ruhunu da kapsamaktadır.**

Başka bir ifadeyle, milli bütünlük, Türk vatandaşlarının, milli sınırlar içinde kederde ve sevinçte bir bütün olarak hareket etmesi ve milli tarih ve kültür bilinciyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sahip çıkmasıdır.

4) Milletlerarası Alanda Siyasi, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Dâhil Bütün

Menfaatler: Türkiye Cumhuriyeti'nin diğer devletlerle ilişkilerinde, uluslararası hukuk çerçevesinde siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün hak ve menfaatlerini ifade etmektedir.

5) **Ahdi hukuk; "Bir devletin var olması, bağımsızlığı, hükümlerlik hakkı, sınırlarına ilişkin bir veya birden fazla devletle yaptığı karşılıklı beyan ve kabulleri ihtiva eden ve antlaşma ve anlaşmalarla gerçekleşen hukukunu"** içermektedir. **Lozan Antlaşması** ve **Montrö Sözleşmesi**, Türkiye için ahdi hukuk kapsamında verilebilecek en önemli iki örnektir.

Diğer taraftan, millî güvenlik kavramının tanımındaki hayati önemi haiz değerler, Türkiye Cumhuriyeti'nin millî menfaatlerinin temelini teşkil etmektedir. Bu çerçevede, millî güvenlik kavramının millî menfaatler ile özdeşleştiğini de belirtmek mümkündür.

II) MİLLİ GÜVENLİK KAVRAMININ TEMEL UNSURLARI

Millî güvenliğe ilişkin tanımlar analiz edildiğinde, millî güvenlik kavramının kapsamında üç temel unsurun bulunduğu anlaşılmaktadır. Millî güvenlik kavramındaki ilk unsur, "**Millî Menfaatler**"dir.

Menfaatin sözlük anlamı; yarar, çıkar, faydadır.

Millî menfaat; "**Devletin bekası ve milletin refahını sağlamak için ulaştırılması ve korunması gereken amaçlardır.**"

Bu tanıma göre, millî menfaat kavramı; yalnız devletin beka ve güvenliğini değil, aynı zamanda milletin refahını da kapsamaktadır. Aslında, bugüne kadar cereyan eden savaşların çıkış sebeplerinin büyük ölçüde ekonomik nedenlere ve ülkelerin refah seviyelerinin iyileştirilmesi amacına dayanmış olması, milletin refahının sağlanmasının; millî menfaat kavramı içerisinde vazgeçilmez bir unsur olduğunu göstermektedir.

Millî menfaat kavramı ile ilgili bir kavram da millî hedeflerdir.

Millî Hedef; “Elde edilmeleri halinde millî menfaatlere ulaşmayı sağlayan sonuçlardır.” Bu sonuçlar, somut eylem veya kazanımlardır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, millî menfaatlerle millî hedefler arasında **amaç- sonuç ilişkisi** bulunmaktadır. Devletlerin millî menfaatleri ve millî hedefleri tarihi, coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlerle aynı değildir. Bu husus; millî hedeflere ulaşılması gayretlerinde, devletlerarasında çeşitli yapı ve özelliklerde tehditlerin oluşmasına ve kullanılmasına sebep olmuştur. Bu nedenle, millî güvenlik kavramının kapsamındaki ikinci unsur da **‘Tehditler’** dir.

Tehditler, günümüzde ülkelerin kendi algılamalarına göre risk, potansiyel tehdit, tehdit kavramları biçiminde şekillenmiştir. Potansiyel tehdidin her an tehdiye, risklerin potansiyel tehdiye veya süratle tehdiye dönüşmesi söz konusu olabilir. Bu nedenle, sadece tehditler değil, potansiyel tehdit ve risklerin de sürekli takip edilmesi ve bunlara karşı da tedbirler geliştirilmesi gereklidir.

Dünyadaki küreselleşme olgusunun olumsuz etkileri ile teknolojiye hızlı gelişmeler, tehdit kapsamının sürekli olarak genişlemesine neden olmaktadır. Bu kapsamda tehdit ve riskler, doğrudan veya dolaylı olarak gelişebilmekte, boyut değiştirebilmekte, bazı durumlarda da tanımsız ve belirsiz hale gelebilmektedir.

Günümüzde, Soğuk Savaş dönemindeki belirgin askeri tehdidin yerine;

- Terörizm,
- Bölgesel ve ülke içi kriz ve çatışmalar,
- Kitle imha silahlarının yayılması,
- Balistik füze sistemleri,
- Siber terörizm,
- Deniz haydutluğu/korsanlık,
- Sınır aşan suç örgütleri gibi çok boyutlu ve asimetrik tehditlerin, yeni güvenlik ortamına hâkim unsurlar olduğu görülmektedir.

Keza;

- Küresel ısınma / iklim değişikliği,
- Kıtlaşan enerji, su ve gıda kaynaklarının paylaşımında artan rekabet,
- Salgın hastalıklar gibi sorunlar,
- Tabii afetler

21'inci yüzyılda güvenliği etkileyen unsurların çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Tehdit ve risklerin sağlıklı bir şekilde tespit edilebilmesi için istihbarat sisteminin yönlendirilmesine ve elde edilecek bilgiler doğrultusunda bir **"Tehdit ve Risk Değerlendirmesi"** yapılmasına ihtiyaç vardır.

Millî güvenlik kavramının kapsamındaki üçüncü unsur ise, **"Tehditlere Karşı Tedbir Alma"**dır. Millî güvenliği sağlamak, her devletin öncelikli görevidir. Bu kapsamda; her ülkenin, kendi tehdit/ risk algılamalarına göre bir millî güvenlik siyaseti belirlemesi ve uygulaması gerekmektedir.

III) MİLLİ GÜÇ VE UNSURLARI

Milli güvenliğin tesisi, karşı karşıya kalınan tehdit ve risklere karşı devletin toplumu koruyabilme yeteneği ile doğru orantılıdır. Bu yetenek, **"Milli Güç"**tür.

İnsanlar, çalışma hayatlarında hedeflerine ulaşabilmek için bir güç sarf etmek zorundadırlar. Bu güç, maddi olabileceği gibi manevi nitelikte de olabilir. Bireylerin hayatında geçerli olan bu ilke, devlet hayatında da geçerlidir.

Devletler de, milli hedeflerini elde edebilmek için mevcut imkân ve kabiliyetlerini seferber ederler. Devletlerin kullandığı imkân ve kabiliyetlerin tümüne **"Milli Güç"** denilmektedir. Milli güç, millet tarafından oluşturulur ve millete aittir.

Muhtelif dokümanlarda milli güce ilişkin değişik tanımlamalar yapılmıştır. Bütün tanımlarda ortak husus, milli gücün maddi ve manevi nitelikte olmak üzere birden fazla unsurdan oluştuğudur. Ancak, tanımlarda yer alan milli güce ait maddi ve manevi unsurların nasıl tasnif edileceği konusunda tam bir anlayış birliğine varılmış değildir. Bununla birlikte, halen milli güç unsurlarının; coğrafi, siyasi, ekonomik, askeri, demografik, psiko-sosyal ve kültürel (sosyo-kültürel), bilimsel ve teknolojik güç olmak üzere toplam yedi grupta toplanması genel kabul görmektedir.

“Milli Güç”; **“Devletin millî menfaatlerini sağlamak ve millî hedeflerini elde etmek için kullanabileceği coğrafi, siyasi, ekonomik, askeri, demografik, psiko-sosyal ve kültürel, bilimsel ve teknolojik güç gibi güçlerden oluşan maddi ve manevi unsurların toplamıdır.”** şeklinde tanımlanmaktadır.

Milli güç, milli güvenlik siyasetinin de ana kaynağıdır. Milli hedefler, ancak milli gücün doğru ve tam olarak değerlendirilmesiyle sağlıklı bir şekilde tespit edilebilir.

A) Siyasi (Politik) Güç

Siyasi güç, milli gücü yöneten, geliştiren ve aynı zamanda onlardan destek alan bir milli güç unsurudur. Siyasi güç, ekonomik ve askeri güç unsurları başta olmak üzere diğer milli güç unsurları tarafından yeterince desteklenmedikçe uluslararası platformda etkili ve başarılı olamaz, amaçlarına ulaşamaz. Siyasi güç, statik konumda bulunan milli güç unsurlarına dinamik nitelik kazandırır. Siyasi güç; iç politik güç ve dış politik güç olmak üzere iki grupta mütalaa edilebilir.

İç politik güç

Anayasal düzen ve yasalar (hukuk sistemi), siyasi partiler ve siyasi iktidar, devlet yapılanması (bürokrasi)’ndan oluşur.

Dış politik güç

İki ve daha çok ülke arasındaki menfaat çatışmasını yöneten, bir yandan milli hedeflere ulaşmak; öte yandan, diğer ülkelerin kendisi ile ilgili menfi hedeflerini gerçekleştirmesini önlemek amacıyla yürütülen diplomasiyi kullandığı güç ve elde ettiği verimdir. Ulusal zeminde birlik ve bütünlüğünü sağlayan devletler, uluslararası ilişkilerde de kendini daha çok kabul ettirir ve saygı görür.

B) Askeri Güç

Askeri güç, çağdaş anlamıyla bir devletin "Harp Gücü"dür. Devletin, varlığını güven içerisinde bulundurabilmesi, aktif bir gücün varlığını ve gerektiğinde kullanılabilmesini zorunlu kılar.

Askeri güç, yalnız çatışma anlarında değil barışta da sürekli olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda, askeri güç, barışta ve gerginlikte düşmanı caydırmak; savaşta ise, dış tehdide karşı ülkeyi savunmakla görevlidir.

Bir ülkenin jeopolitik ve jeostratejik konumu önemli ve komşu ülkelerde istikrarsızlık hakim ise barışı sağlamak ve korumak için kuvvetli bir askeri güce sahip olmak kaçınılmazdır.

C) Ekonomik Güç

Bir devletin, sahip olduğu yeraltı ve yer üstü kaynaklarını, sermaye birikimini, her türlü mal ve hizmet üretimi kapasitesini, ulaşım/iletişim alt yapısını, üretici iş gücü kapasitesini, ekonomik sistemini, uluslararası ekonomik ilişkilerini kapsamaktadır.

Ekonomik güç; toplam ve kişi başına düşen milli gelir, büyüme hızı, enflasyon, mali istikrar, ekonomik gelişmişlik sırası, dış kredibilite notu, ithalat/ihracat hacmi gibi parametrelerle ölçülmektedir.

Doğal kaynakları zengin olsa bile, bu kaynakları bağımsız olarak çıkarma, işleme, ihraç edebilme potansiyelinden yoksun bulunan bir ülkenin, güçlü bir ekonomiye sahip olması nasıl mümkün değilse, güçlü ekonomisi olmayan bir ülkenin teknolojisini geliştirmesi ve üretimi kendi öz teknolojisine dayalı askeri bir güç oluşturması da aynı ölçülerde mümkün olmamaktadır. Ekonomisi güçlü olmayan, sürdürülebilir refahı yakalayamayan ya da refah payını artıramayan ülkelerin bireylerinin moral ve ulusal değerlerinin her türlü özveride bulunacak bir düzeyde seyretmesi mümkün olmamaktadır.

Ekonomik güç, günümüzde diğer milli güç unsurlarını doğrudan etkilemekte ve bir devletin milli gücünün büyüklüğü konusunda belirleyici bir nitelik taşımaktadır.

D) Coğrafi Güç

Milli güç unsurlarının mekânsal boyutunu oluşturur. Diğer milli güç unsurlarının mekânsal boyut içindeki yerini, etkileşimini ve etkinlik düzeyini yansıtır.

Bir ülkenin dünya üzerindeki yeri, yüzölçümü, coğrafi yapısı, yaşanabilir ve tarıma elverişli toprak oranı, iklimi ve jeopolitik konumu, coğrafi güç unsurunun milli güce katkısını belirleyen niteliklerdir.

Bir ülkenin dünya üzerindeki gücü, o ülkenin milli güç unsurları ve coğrafyasıyla yakından ilgilidir. Ülkelerin sahip oldukları coğrafyalarını izledikleri politikaların bir boyutu haline getirmeleri, o devletlerin dünya üzerindeki konumlarına ilave bir güç kazandırmaktadır.

Günümüzde her ne kadar teknolojik gelişmelerin coğrafi gücün önemini azalttığı öne sürülüyor ise de, bu durumun her ülkeyi aynı ölçüde etkilediğini söyleyebilmek mümkün değildir.

E) Demografik Güç

Demografik güç; devletin ülkesi üzerinde yaşayan insan topluluğunun nicelik ve nitelik açısından diğer milli güç unsurlarının oluşumunda ve desteklenmesinde kullanılmasıdır.

Demografik güç analiz edilirken; toplam nüfus, yaş grupları, nüfusun eğitim ve öğretim düzeyi, yetişmiş insan gücü vb. değerlendirilmektedir.

Büyük bir nüfus, güçlü bir devlet için şarttır; ancak tek başına büyüklüğün göstergesi değildir. Nüfus, potansiyel bir güçtür ve bu bakımdan değer taşımaktadır. Eğitimli ve üretken insan sayısı ne kadar fazla olursa, devletin de demografik olarak o kadar güçlü olduğunu söylemek mümkündür. Nüfusun çokluğu, ancak gelişim düzeyi bakımından eş değer veya yakın durumdaki devletler arasında bir güçlülük faktörü oluşturmaktadır.

Her milletin kendine özgü ve bireylerin çoğunluğunda yaygınlaşmış olarak görülen birtakım genel nitelikleri mevcuttur. Bir milletin genel nitelikleri, demografik yapısının dinamik yönünü oluşturmaktadır.

F) Psiko - Sosyal ve Kültürel (Sosyo - Kültürel) Güç

Psiko-sosyal ve kültürel güç, toplumu millet yapan birlik ve bütünlük ile bunları sağlayan tarihi birikimleri, halkın morali, eğitim ve kültür düzeyi ile dil, din, gelenek ve göreneklere gibi manevi yapısındaki psikolojik, bilimsel unsurlardır.

Psiko-sosyal ve kültürel gücü; **“Bir toplumun kültür yoluyla oluşan ve milli varlığını geliştirme ve korumada itici ve yönlendirici rol oynayan düşünce, inanç ve davranışlarının tümüdür.”** şeklinde de tanımlamak mümkündür.

Moral değerler olarak; aile sevgisi, vatan ve bayrak sevgisi, devlete bağlılık, dini değerler, gelenek ve göreneklere bağlılık, ulus bilinci, milli gücü olumlu yönde etkileyen öğelerdir.

Psiko-sosyal ve kültürel gücün, millet hayatındaki önemi göz ardı edilemez. Bu nedenle, toplumda milli değerlerin yerleştirilmesi ve kitlesel gücün oluşturulması önem taşımaktadır. Sağlam bir kültüre ve temele sahip devletler, tarihi süreçte yerlerini korumayı başarmışlardır. Başka kültürlerin etkisi altında kalan milletler ise zaman içerisinde tarih sahnesinden kaybolmuşlardır.

G) Bilimsel ve Teknolojik Güç

Bilimsel ve teknolojik güç; bir ülkenin gelişmişlik düzeyi açısından büyük önem taşır. Günümüzde devletler için çağdaş düzeyde bulunmakla, çağdaş bilimsel ve teknolojik düzeyde bulunmak eş anlamlıdır.

Bir ülkenin; üretimde kendi teknolojisini kullanıp, kullanmadığı; teknolojik gelişmişliğin genel sanayi ve askeri sanayi sektörlerine yansımaları; teknoloji transferi yapacak kapasiteye sahip olup, olmaması; milli gücün değerlendirilmesi ve oluşumunda önemli faktörler arasında yer alır. Bilimsel ve teknolojik güç; ülkelerin ekonomisine, sosyal yapısına ve askeri gücüne giderek daha çok etkili olmaktadır.

Teknolojideki gelişmişlik ve üstünlük, coğrafya ve nüfustan kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesinde de önemli bir işleve sahiptir.

Milli güç unsurları, her ne kadar başlı başına birer güç niteliği taşıyorlarsa da varlıkları, etkinlikleri ve süreklilikleri bakımlarından birbirlerine bağımlı durumdadırlar. Örneğin; coğrafyanın bir güç teşkil etmesi için üzerinde insanların yaşaması, onlar tarafından değerlendirilmesi gerekir. İnsanlar ancak bir coğrafya üzerinde bulduklarında sayılarına, dağılım ve yoğunluklarına göre bir **"Demografik Güç"** oluşturabilirler. Ancak, bu topluluğun millet olabilmesi için müşterek bir **"Psiko-Sosyal ve Kültürel Güç"**e sahip olmaları gerekir.

Diğer taraftan, millet, siyasi bir varlık olarak teşkilatlanmamış ise devlet olunamaz. Her devlet yaşamak için içte ve dışta etkinlik taşıyan bir **"Siyasi Güç"**e, kendini savunacak bir **"Askeri Güç"**e, kaynaklarını değerlendirecek bir **"Ekonomik Güç"**e ve her bakımdan ilerlemesini sağlayacak **"Bilimsel ve Teknolojik Güç"**e sahip olmak mecburiyetindedir.

Ekonomik güç, uygun siyasi kararlara dayandırılmadığı, dış tehditlere karşı yeterince savunulmadığı ve çağdaş düzeydeki bilimsel ve teknolojik güce sahip olunmadığı takdirde varlığını yitirir. Ekonomik gücün başarısıyla elde edilen nimetler halka yeterince intikal etmediğinde **"Psiko-Sosyal Güç"** zayıflamaya, **"Kültürel Birikim"** geçim sıkıntılarını ve iç politika çatışmaları içinde kaybolmaya başlar.

Askeri güç, uygun siyasi kararlara bağlı olarak düzenlenip kullanılmadığı, güçlü ekonomi ile desteklenmediği, bilimsel ve teknolojik yönden çağdaş düzeyden uzaklaştığı, personelinin moral ve motivasyonu zayıf olduğu ve

coğrafyanın isteklerine göre kurulup, konuşlandırılmadığı takdirde bir güç olmaktan çıkar, güçsüzlük haline gelir.

Bu bağlamda, milli güç unsurları, bir sistemin ayrılmaz parçalarıdır. Bir zincirin gücü, en zayıf halkasının gücüne eşittir. Milli güç unsurlarından herhangi birisinde oluşabilecek bir yetersizlik, **“zincirin en zayıf halkası”** kuralı uyarınca, toplam millî gücü zayıflatmaktadır.

Devletlerin değişmeyen görevi, ülkelerine beka ve refah sağlamak ve geliştirmektir. Devletler bu görevi, milli güç unsurlarını uygun ve uyumlu şekilde kullanarak, milli menfaatlerinin öngördüğü milli hedefleri elde etmek suretiyle gerçekleştirir. Bu hedefler ise, beka ve refah arasındaki en uygun dengeyi sağlamayı mümkün kılacak gayretleri yönlendirilebilmekle elde edilebilir.

Bir devlet, varlığını sürdürebilmek ve hedeflerine ulaşabilmek için milli gücünü sürekli geliştirmeli, etkinleştirmeli ve koordineli kullanmalıdır.

IV) MİLLÎ GÜVENLİK SİSTEMİ VE ESASLARI

A) Genel

Her devlet, bekası ve güvenliğine yönelik tehdit ve risklere karşı, kendi algılamalarına göre tedbirler almak zorundadır. Alınacak tedbirler; ivediliği ve gizliliği olan, ayrıntılı araştırma ve değerlendirme isteyen ve özel ihtisası gerektiren hususlardır. Diğer taraftan, bu tedbirlerin her türlü siyasi/ideolojik etkilerden uzak tespit edilmesi ve bütün bakanlık, kurum ve kuruluşlar tarafından eşgüdüm içerisinde uygulanması gerekmektedir.

Bu hususlara ilave olarak; millî güvenliğin sağlanmasında, gizlilik ihlali, gerileme, zafiyet, engelleme gibi hususlar, telafisi devlete ve millete çok pahalıya mal olan millî kayıplara yol açabilir. Bütün bu ihtiyaçlar, devlet yönetimlerinin millî güvenliğin sağlanması için bir özel bir sisteme sahip olmasını gerekli kılmıştır. Bu özel sistem, **“Millî Güvenlik Sistemi”** dir.

Millî güvenlik sistemi; en ileri demokrasilerde bile karmaşık ve çok yönlü devlet hizmetlerinin eksiksiz bir koordinasyon ve iş birliği halinde devletin ve milletin yasal nizamı ve refahı ile bölünmez bütünlüğünün her çeşit iç ve dış, potansiyel ve fiziki, dolaylı ve dolaysız, tabii ve suni tehdit ve

tehlikelere karşı korunmasının ve hayatiyetinin dinamik olarak devamının zorunlu bir unsuru sayılmaktadır.

Millî güvenlik sistemlerinin oluşturulmasında; devletlerin coğrafyası, jeopolitik konumu ve sosyo-kültürel yapılarına bağlı olarak oluşan tehdit ve risk algılamaları ile anayasal düzenleri, önem taşımaktadır. Bu nedenle, her devlet, millî güvenliği ile ilgili kuruluşlarını bu ölçütlere göre oluşturmuştur.

Diğer taraftan, millî güvenlik sistemleri; ulusal, bölgesel ve küresel güvenlik ortamının izlenerek, tehdit ve fırsatların tespit edilmesini, tehdit ve risklere karşı siyasetin belirlenmesinden, en uygun tedbirlerin uygulanmasına kadar gerekli fonksiyonları sağlayacak süreç ve unsurları, bünyesine entegre etmiş olmalıdır.

B) Türkiye Cumhuriyeti'nin Millî Güvenlik Sistemi ve Millî Güvenlik Kurulu

İstiklal Savaşı sırasında, milli güvenlik ile ilgili sorunları görüşmek üzere Atatürk tarafından **1922** yılında "**Harp Encümeni**" teşkil edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu müteakip, aynı maksatla, günümüze kadar değişik adlarla benzeri kuruluşlar görev yapmıştır.

Millî Güvenlik Kurulunun temelini teşkil eden "**Yüksek Müdafaa Meclisi**", 24 Nisan **1933** tarih ve 14443 sayılı Kararname ile kurulmuş, 10 Ağustos 1933 tarihinde çıkarılan 14819 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe girmiştir. Yüksek Müdafaa Meclisi; Başbakanın başkanlığında, Genelkurmay Başkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinden oluşmaktaydı. Meclise Cumhurbaşkanı da dilediği takdirde başkanlık edebilmekteydi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan elde edilen tecrübeler nedeniyle yetersiz kaldığı değerlendirilen Yüksek Müdafaa Meclisi'nin yerine, **1949** yılında çıkarılan 5399 sayılı kanunla "**Millî Savunma Yüksek Kurulu**" teşkil edilmiştir. Millî Savunma Yüksek Kurulu; Başbakanın başkanlığında, Millî Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve Başbakan'ın teklifiyle Bakanlar Kurulu tarafından seçilen çeşitli Bakanlardan oluşmaktaydı Cumhurbaşkanı, bu Kurul'un tabii üyesidir. Bakanlar Kurulu'nun 1 Temmuz 1949 tarih ve 3/9548 sayılı kararı ile Millî Savunma Yüksek Kurulu üyeliğine; İçişleri, Dışişleri, Maliye, Bayındırlık, Ekonomi, Ticaret, Ulaştırma, Tarım ve İşletmeler Bakanları seçilmiştir.

1961 Anayasası ile Millî Savunma Yüksek Kurulu anayasal kurum haline getirilmiş ve adı savunmadan güvenliğe geçiş kapsamında ve diğer ülkelerdeki değişikliklere paralel olarak, “**Millî Güvenlik Kurulu**” olarak değiştirilmiştir. Kurul, 1961 Anayasası’nın 111’inci maddesine göre; Cumhurbaşkanı’nın başkanlığında, Başbakan, Kanunun gösterdiği Bakanlar ile Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarından oluşmaktadır. Bu Bakanlıklar, daha sonra çıkarılan 129 sayılı Millî Güvenlik Kurulu Kanunu ile Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma ve Çalışma Bakanları olarak belirlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin milli güvenlik sistemi, **1982 Anayasası’nın 117’nci ve 118’inci maddeleri** ile oluşturulmuştur. Türkiye’nin milli güvenlik sisteminin temel kurumları, Millî Güvenlik Kurulu (MGK) ile MGK Genel Sekreterliği’dir.

Anayasa’nın 117’nci maddesinde; millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından **Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne karşı Cumhurbaşkanı** sorumlu tutulmuştur.

Cumhurbaşkanının millî güvenliğin sağlanmasındaki sorumluluğunu yerine getirmesinde kendisine yardımcı olacak bir kuruluş mahiyetinde Anayasa’nın 118’inci maddesi ile “**Millî Güvenlik Kurulu**” teşkil edilmiştir.

Anayasa’nın 118’inci maddesinde göre MGK, **Cumhurbaşkanının başkanlığında, Cumhurbaşkanı yardımcıları, Adalet Bakanı, Millî Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Genelkurmay Başkanı, Kara Kuvvetleri Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Hava Kuvvetleri Komutanı**ndan kurulur. Cumhurbaşkanı katılmadığı zamanlar Milli Güvenlik Kurulu Cumhurbaşkanı yardımcısının başkanlığında toplanır. Gündemin özelliğine göre Kurul toplantılarına ilgili bakan ve kişiler çağrılıp görüşleri alınabilir.

MİLLİ GÜVENLİK KURULU OLUŞUMU

- Cumhurbaşkanı
- Cumhurbaşkanı yardımcıları
- Milli Savunma Bakanı
- İçişleri Bakanı
- Adalet Bakanı
- Dışişleri Bakanı
- Genelkurmay Başkanı
- Kara Kuvvetleri Komutanı
- Deniz Kuvvetleri Komutanı
- Hava Kuvvetleri Komutanı

Milli Güvenlik Kurulunun gündemi; Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca düzenlenir. Millî Güvenlik Kurulu, Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini **CUMHURBAŞKANINA** bildirir.

Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar **CUMHURBAŞKANINCA** değerlendirilir.

C) Coğrafi, Jeopolitik ve Jeostratejik Konum

Bir ülkenin uluslararası ilişkilerdeki göreceli ağırlığı ve gücü pek çok faktörden etkilenmektedir. Bunların en başında ilgili ülkenin coğrafi ve jeopolitik konumu gelmektedir. Bir ülkenin coğrafi konumu ile jeopolitik konumu birbirinden farklıdır.

Coğrafi konum, fiziki coğrafyaya göre ülkenin bulunduğu yeri ve bulunduğu durumu açıklar. Coğrafi konum, ülke sınırlarında değişiklik olmadığı müddetçe değişmemektedir.

Jeopolitik konum ise, coğrafi konumun değeri ile birlikte dünya ve bölge güç merkezlerine, dünya politik yapısına, siyasi bölünmeye göre ülkenin veya bölgenin bulunduğu yeri ve bulunduğu durumu açıklar. Jeopolitik konum, ülke içinde, ülkenin bulunduğu bölgede veya küresel düzeyde meydana gelen olaylar nedeniyle değişebilmektedir.

Bir başka şekilde ifade ile jeopolitik konum, ülkenin ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel ve askeri gücündeki değişim gibi iç faktörlerin yanında, küresel ve bölgesel değişikliklerden etkilenmekte, onlara bağlı olarak değişim gösterebilmektedir.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevleri Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir. MGK **Cumhurbaşkanlığının bağlı kuruluşudur.**

V) TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK KONUMU VE DEĞERİ

A) Jeopolitik

Jeopolitik, milli güvenlik siyasetinin belirlenmesi amacıyla, bir ulusun, uluslar topluluğunun veya bölgenin jeopolitiğın değişmeyen (coğrafi konum, sınırlar ve coğrafi bütünlük, saha genişliği ve sahip olunun stratejik kaynaklar, coğrafi özellik) ve değişen (sosyo-kültürel, ekonomik, politik ve askeri değerler ile zaman) unsurlarını dikkate alarak güç değerlendirmesini yapan, etkisi altında kaldığı o günkü dünya güç merkezlerini, bölgedeki güçleri inceleyen, değerlendiren hedefleri ve hedeflere ulaşma şart ve aşamalarını araştıran bir bilimdir. Kısaca, bir ülkenin milli güvenlik siyasetinin coğrafyasına göre planlanmasıdır.

B) Jeostrateji

Milli güvenlik stratejisinin tayini ve stratejinin yürütülmesi üzerine coğrafi faktörlerin yapacağı etkileri inceleyen bir ilimdir. Özetle, jeostrateji, stratejinin coğrafyanın isteklerine göre düzenlenmesini sağlayan bir bilim dalıdır.

D) Türkiye'nin Jeopolitik ve Jeostratejik Değeri ve Önemi

Türkiye, jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla;

- Dünyanın en önemli petrol rezervlerine sahip Orta Doğu ve Hazar Havzası,
- Önemli deniz ulaştırma yollarının kavşağı durumunda bulunan Akdeniz Havzası,
- Tarihte her zaman önemini sürdürmüş olan Karadeniz Havzası ve Türk Boğazları,
- SSCB ve Yugoslavya'nın dağılması sonucu yapısal değişikliklere uğrayan Balkanlar,
- Etnik çatışmalar yanında, zengin tabii kaynaklara sahip Kafkasya ve Orta Asya'dan oluşan coğrafyanın merkezinde bulunmaktadır.
- Üç kıtayı birbirine bağlayan ve çok önemli bir jeostratejik konuma sahip olan Türkiye, aynı anda bir Avrupa, Asya, Balkan, Kafkas, Orta Doğu, Akdeniz ve Karadeniz ülkesidir.
- Türkiye'nin jeostratejik önemini pekiştiren diğer temel özellikleri arasında;
- Demokratik, laik, sosyal hukuk devletine sahip ve piyasa ekonomisini kabul etmiş, çağdaş değerler ve yönetim anlayışını benimsemiş bir ülke olarak Batı'nın tüm kurumlarıyla bütünleşmeyi hedeflemiş olması,
- 1990'lı yıllardan itibaren büyük değişmelere sahne olan Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriyle tarihten gelen kültür birliğine ve her alanda gelişen ilişkilere sahip olması,
- Kafkasya ve Orta Asya petrol ve doğal gazının Batı'ya ulaştırılması için belirlenen ana güzergâh olması,
- Orta Doğu'nun önemli bir bölümünü besleyen su kaynaklarına sahip olması,
- BM ve NATO'nun barışı koruma, bölgesel güvenlik ve istikrara yönelik girişimlerine iştirakleri ve bazılarında üstlendiği öncü rol ile Avrupa Güvenlik Mimarisi üzerinde önemli bir ağırlığa sahip olması,
- Nitelik ve nicelik olarak Avrupa'da ve bölgesinde güçlü bir Silahlı Kuvvetlere sahip olması bulunmaktadır.

Jeoekonomik ve jeokültürel açıdan da kuzey-güney ve doğu-batı ekseninde önemli bir kavşak noktası konumundaki Türkiye, sahip olduğu konum itibarıyla 20'nci yüzyılın sonlarından itibaren dünyada yaşanan köklü ve hızlı gelişmelerden büyük ölçüde etkilenmiştir. Jeopolitik kavramının, Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan dinamikler çerçevesinde yeniden tanımlandığı bu dönem; Türkiye'ye hem farklı sorumluluklar yüklemiş, hem de yeni fırsat ve ufuklar açmıştır. Ülkemiz, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan Avrasya'da ve Akdeniz - Orta Doğu havzasında merkezi bir duruma gelmiş, politika, güvenlik ve ekonomi alanlarında önemi artmıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte, SSCB'de ve komünist rejimlerde yaşanan çözülme Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya bölgelerinde jeopolitik boşluk alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1991'den sonra Bosna-Hersek, Kosova ve Kafkasya'da meydana gelen olaylar bu boşluğun bölgesel ölçekteki yansımalarını teşkil etmiştir. Türkiye, yaşanan gelişmelerin coğrafi, kültürel, tarihi ve sosyo-ekonomik ve güvenlik yansımalarından etkilenmiştir.

Türkiye tarihi, coğrafi ve kültürel açılarından doğunun olduğu kadar, batının da bir parçasıdır. Türkiye'nin altı asır boyunca Avrupa ile mevcut ortak tarihi bunun en belirgin kanıtıdır. Batı'nın köklü demokrasileri ve pazar ekonomileri ile doğunun ümit vadeden genç demokrasilerini, Karadeniz ile Akdeniz'i, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olanları ve farklı kıtaları birbirine bağlayan Türkiye, İslam ve diğer dinler arasında da bir dostluk ve iş birliği köprüsüdür.

Türkiye ayrıca, Hazar ve Orta Asya doğal kaynaklarının Batı'ya ulaşmasında doğal bir köprü rolü üstlenmektedir. Dünya doğal enerji kaynaklarının yüzde 70'i Türkiye'nin etrafında yer almaktadır. Hazar petrollerinin Batı'ya taşınmasını öngören Bakû-Tiflis-Ceyhan projesi, petrol nakil güzergâhı bakımından en istikrarlı ve güvenli ortamı sunmakta ve çevrenin korunması bakımından da en az riski taşımaktadır.

Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlayan, Çanakkale Boğazı ile İstanbul Boğazı'ndan oluşan Türk Boğazları, yüzyıllardır ekonomik, coğrafi ve stratejik özellikleri nedeniyle dünyanın en önemli deniz yollarından biri olma niteliğini sürdürmüştür.

Türk Boğazları stratejik ve ekonomik açıdan, sadece Türkiye'nin Karadeniz'deki limanlarıyla Ege ve Akdeniz'de bulunan limanlarını birbirine bağlamakla kalmayıp, Karadeniz'e sahil dar ülkelerin başta Akdeniz olmak üzere dünyaya açılan penceresi olmak bakımından önem arz etmektedir.

Türkiye, yakın çevresinde sorunlar, çatışmalar ve istikrarsızlıklar yaşayan bölgelerin barış ve istikrarının sağlanması yönünde yoğun çaba göstermektedir. Soğuk Savaş sonrası şartlar içinde dünyanın en duyarlı bölgelerini oluşturan Balkanlar, Karadeniz ve Akdeniz Havzaları, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu coğrafyasındaki gelişmeler, Türkiye'nin bu bölgelerdeki rollerine ve etkinliklerine yenilik ve hareketlilik getirmiştir. Bu coğrafyadaki oluşumlar, dünyanın ve Avrupa'nın geleceğinde belirleyici rol oynayacaktır.

Türkiye, kaynaklarının zenginliği, demografik yapısı, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına saygıya dayanan demokratik, laik rejimi, ekonomisinin dinamizmi, üretim kapasitesi, endüstrisinin rekabet gücü ile bir cazibe merkezi olarak içinde bulunduğu coğrafyanın barış, istikrar ve refah yönünde değişiminin itici gücüdür.

Türkiye'nin Atlantik-Avrupa ve Avrasya kuşakları içinde özel bir konumu vardır. Batı toplumu ile bütünleşme hedefi güden Türkiye, demokratik, laik ve çağdaş yapısı ile bölgesinde örnek bir ülke durumundadır. Türkiye, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Asya'da Türkçe konuşan 200 milyonluk bir coğrafyanın da merkezinde bulunmaktadır. Türkiye, tarihten ve coğrafyadan kaynaklanan özellikleri itibarıyla, çevresindeki tüm halklar ve devletler için anlam ifade eden bir siyasî, ekonomik ve beşerî tecrübeye sahiptir.

VI) BAŞLICA ULUSLARARASI GÜVENLİK KURULUŞLARI

A) Birleşmiş Milletler (BM)

Uluslararası barışı ve güvenliği sağlama alanında atılan ilk önemli adım, **10 Ocak 1920**'de kurulan **Milletler Cemiyeti** teşkilatıdır. İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte işlevlerini kaybeden Milletler Cemiyeti'ni **24 Ekim 1945** tarihinde kurulan Birleşmiş Milletler (BM) takip etmiştir.

BM, 200 civarında üyesiyle dünyadaki tek evrensel örgüt niteliğini halen korumaktadır. BM'nin amacı; savaşları ve barışa yönelik tehditleri önlemek; ülkeler arasında ilişkiler kurmak; uluslararası ekonomik ve sosyal işbirliğini

sağlamak şeklinde özetlenebilir. BM'nin **51** kurucu üyesinden biri olan Türkiye, BM Yasası'nda belirlenen amaç ve ilkeleri korumak ve yüceltmek için çaba sarf etmektedir.

Bu kapsamda, Türkiye, Kore Savaşı'ndan bu yana barış ve güvenliğin korunması ve sosyo-ekonomik alanlarda katkı sağlanması amacıyla BM Barış Güçleri'ne, BM barışı koruma faaliyetlerine ve insani ve teknik yardım etkinliklerine önemli ve somut katkılarda bulunmuştur. Ayrıca, Türkiye, önemli jeopolitik konumu çerçevesinde dahil olabildiği bölgelerde var olan anlaşmazlıkların çözümüne ve yenilerinin ortaya çıkmasının önlenmesine katkıda bulunmaya çalışmaktadır. BM, Soğuk Savaş sonrası dönemde Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Kafkas ülkeleri başta olmak üzere yeni üyelerin katılımı, iki kutuplu sistemin sona ermesi ve 11 Eylül 2001 sonrası değişen güvenlik parametreleri çerçevesinde geçmiştekenden daha fazla önem kazanmış; ancak buna paralel olarak BM'nin yeniden yapılanması, çalışma biçimleri ve etkinleştirilmesi konularında reform talepleri gündeme gelmiştir.

Türkiye, BM'de etkin bir konum sağlayabilmek amacıyla; BM'nin organları ile iş birliği, bu organların başkanlığına adaylık, yürütülen barışı koruma operasyonlarına katkı ve BM çatısı altında etkin diplomasi gibi yöntemlerle önemli bir gayret içerisinde.

B) Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO)

NATO, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 4 Nisan 1949 tarihinde kurulmuştur. NATO'nun merkezi Brüksel'dedir.

Türkiye, 18 Şubat 1952 tarihinde NATO'ya üye olmuştur. İttifak, Avrupa-Atlantik bölgesinin barış ve istikrarının korunması ve geliştirilmesindeki temel araçtır. Türkiye, Soğuk Savaş döneminde İttifak'ın güney kanadını korumuş, Batı Avrupa'nın ve NATO'nun güvenlik ve savunmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Ayrıca, Türkiye, bir yandan İttifak'ın güvenliğine katkıda bulunurken, diğer yandan kendisine yakın bölgelerde iş birliğinin pekiştirilmesi yönündeki geleneksel güvenlik politikasını sürdürmüştür.

Soğuk Savaş sonrasında NATO, küreselleşme sürecine de bağlı olarak, değişen koşullara yönelik yeni tehdit analizleri ile kapsamlı bir dönüşüm sürecine yönelmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, konvansiyonel tehdit büyük ölçüde azalmış; terörizm, bölgesel istikrarsızlıklar, kitle imha silahları ve bunları fırlatma vasıtalarının yayılması, ayrılıkçı etnik milliyetçilik, aşırı dinci akımlar, örgütlü suçlar, uyuşturucu ve insan ticareti, yasa dışı göç gibi güvenliğe yönelik asimetrik risk ve tehditleri ortaya çıkmıştır.

NATO; Barış İçin Ortaklık Programı çerçevesinde yeni ülkelerle üyelikler gerçekleştirmiş; gelişmiş siyasi ve askeri ortaklık yapıları kurmak üzere Rusya ve Ukrayna ile iş birliği geliştirmiş, Akdeniz Diyalogu ve İstanbul İşbirliği Girişimi gibi mekanizmalar oluşturmak suretiyle yeni güvenlik ortamının ihtiyaçları doğrultusunda açılımlarını sürdürmektedir.

Bu bağlamda, muhtemel kriz bölgelerine müdahale edebilmek için daha önce teşkil edilmiş olan ve Türkiye'nin de katkı sağladığı "Acil Mukabele Gücü"nü 2006 yılı Riga Zirvesi'nde operasyonel hale getirilmesi kararı, NATO'nun etkin yapı ve işleyişine yönelik reform girişimlerinin önemli bir göstergesi olmuştur.

C) Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) biçiminde daimi konferans olarak 1975 yılında kurulmuş; 1994 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) adını almıştır. Türkiye'nin de kurucuları arasında olduğu teşkilat, 57 katılımcı ülkeyle, Avrasya-Atlantik coğrafyasındaki en geniş bölgesel güvenlik örgütü olma özelliğini taşımaktadır.

AGİT, bölgesel güvenlikte "kapsamlı güvenlik" yaklaşımının tipik bir örneğini sergilemektedir. Bu bağlamda, teşkilat faaliyetlerinde, siyasi-askeri, ekonomi-çevre ve insani boyutlar arasındaki dengeye özel önem verilmektedir. Ayrıca, "güvenliğin bölünmezliği" ilkesi temelinde, katılımcı ülkeler, güvenliklerini artırma gayretlerinde, diğer katılımcı ülkelerin güvenliklerine zarar verecek hareketlerden sakınmayı taahhüt etmişlerdir.

Küreselleşme sürecinde, ortak güvenliğin, yalnızca katılımcı ülkeler arasında iş birliğinin artırılması yoluyla sağlanabileceği anlayışını yansıtan “iş birliğine dayalı güvenlik” kavramı da AGİT içinde geliştirilen diğer bir temel ilkeyi oluşturmaktadır.

AGİT’in “önleyici diploması” alanındaki araçlarını, erken uyarı, çatışmaların önlenmesi, kriz yönetimi ve bunlarda başarısız olduğu takdirde, çatışma sonrası rehabilitasyon teşkil etmektedir. Bu çerçevede, AGİT, Balkanlar, Orta ve Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya’daki “Alan Misyonları” yoluyla, güvenliğin üç boyutunu da içeren önemli görevler yerine getirmektedir.

D) Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİT)

Soğuk Savaş sonrası dönemde hem bölgesel iş birliği hem de Türkiye’nin yakın kara ve deniz havzalarına dönük politikası açısından ciddi bir stratejik açılım potansiyeli doğmuş; bunu dinamik bir unsur haline dönüştürmek üzere 1992 yılında Türkiye’nin öncülüğüyle 11 kurucu üye (Arnavutluk, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan) ile Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİT) kurulmuştur.

Bölgesel iş birliği örgütü olarak KEİT’den, üye ülkelerin coğrafi yakınlıklarından ve ekonomilerinin birbirini tamamlayıcı niteliğinden yararlanılarak, aralarındaki ekonomik, ticari, bilimsel ve teknolojik iş birliğini geliştirmeleri ve Karadeniz havzasının bir barış, istikrar ve refah bölgesine dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.

Küresel ve bölgesel ölçekli gelişmeler nedeniyle KEİT, arzu edilen siyasi ve iktisadi iş birliği ortamını tesis edememektedir. Bu teşkilatın varlığını korumasında en önemli işlevi, Türkiye yerine getirmekte ve yeniden yapılanması konusunda önemli adımlar atmaktadır.

KEİT’in yanında tüm sahilدار ülkelerin (Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Türkiye) katılımıyla 2001 yılında kurulan “Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu” da Türkiye’nin inisiyatifiyle kurulan bir yapıdır. Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu’nun görevleri arasında arama ve kurtarma harekâtı, insani yardım operasyonları, mayın karşı önlemleri, çevrenin korunmasına yönelik harekâtlar, iyi niyet ziyaretleri ve benzeri görevler yürütmektedir.

Karadeniz Uyum Harekâtı ise, Karadeniz'in güvenliğine katkı sağlamak amacıyla 2004 yılında Türkiye'nin girişimiyle başlatılmış ve genel olarak Batı Karadeniz'de ve özellikle İstanbul Boğazı yaklaşma sularında güvenli bir deniz ortamı yaratılması amaçlanmıştır. Bu maksatla teşkil edilen görev grubu, bölgede terör ve yasa dışı göç faaliyetlerinin caydırılması ile organize suç ya da terörist faaliyetlere karıştığından şüphelenilen ticaret gemileri hakkında bilgi toplamak üzere harekât icra etmektedir.

VII) SEFERBERLİK ve SAVAŞ HALİ

A) Tanımlar

1) Seferberlik

Devletin tüm güç ve kaynaklarının, başta askeri güç olmak üzere, savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı; hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı haldir.

Genel Seferberlik

Ülkenin tümüne yönelik bir tehdidin karşılanması, mevcut bütün güç ve kaynakların kullanılabilmesi için ülkenin bütününde uygulanan seferberliktir.

Kısmi Seferberlik

Ülkenin bir veya birden fazla bölgesinde uygulanan ve bütün güç ve kaynakların kullanılmasını gerektirmeyen seferberliktir.

Seferberlik faaliyetinin başlatıldığı gün ve saatten, kaldırıldığı güne kadar devam eden durumdur.

3) Savaş

Devletin bekasını temin etmek, milli menfaatleri sağlamak ve milli hedefleri elde etmek amacıyla, başta askeri güç olmak üzere Devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeledir.

4) Savaş Hali

Savaş ilanına karar verilmesinden, bu halin kaldırıldığına ilan edilmesine kadar devam eden süre içinde, hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı durumdur.

5) Sefer Görev Emri

Seferberlik ilanında sefer görev emri verilen personel ve araçların gideceği yerin ve katılacağı birliğin seferberlik numarası yazılı, sürekli olarak personelin yanında veya araçta bulundurulmuş belgedir.

B) Seferberlik ve Savaş Hali Hazırlıkları

Cumhurbaşkanının Görev, Yetki ve Sorumlulukları

- Mevcut teşkilatlanmayı da dikkate alarak 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu uyarınca yapılacak hazırlıkları yürütmek üzere gerekli teşkilatı kurmak ve çalıştırmak,
- Seferberlik ve savaş hazırlıklarını ülke çapında koordineli olarak yaptırmak,
- Seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların denemesi ve eğitimi amacıyla gerçek kişilerle, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının personel, mal ve hizmetlerine, kanunlarda gösterilen sınırlar içinde ve Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilecek esaslar dâhilinde, yükümlülüklerin uygulanmasını ve bu hazırlıkların tatbikatlarda denemesini sağlamak,
- Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası adlaşmaların gerektirdiği hallerde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Genelkurmay Başkanı'nın görüşlerini de dikkate alarak karar vermek,

- Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışında kullanılmasına karar verildiği hallerde, bu kuvvetlerle ilgili esasları tespit etmek,
- Seferberlik ve savaş halinin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaşı gerektirebilecek bir durumun baş gösterdiği gerginlik ve buhran dönemlerinde, ihtiyaç duyulacak araç, mal ve hizmetlere ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarına ait imkânların Genelkurmay Başkanlığının talebi üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri hareketi kontrolüne verilmesini sağlamak
- Mevcut teşkilatlanmayı da dikkate alarak 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu uyarınca yapılacak hazırlıkları yürütmek üzere gerekli teşkilatı kurmak ve çalıştırmak,
- Seferberlik ve savaş hazırlıklarını ülke çapında koordineli olarak yaptırmak,
- Seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların denemesi ve eğitimi amacıyla gerçek kişilerle, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının personel, mal ve hizmetlerine, kanunlarda gösterilen sınırlar içinde ve Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilecek esaslar dâhilinde, yükümlülüklerin uygulanmasını ve bu hazırlıkların tatbikatlarında denemesini sağlamak,
- Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası adlaşmaların gerektirdiği hallerde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Genelkurmay Başkanı'nın görüşlerini de dikkate alarak karar vermek,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışında kullanılmasına karar verildiği hallerde, bu kuvvetlerle ilgili esasları tespit etmek,
- Seferberlik ve savaş halinin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaşı gerektirebilecek bir durumun baş gösterdiği gerginlik ve buhran dönemlerinde, ihtiyaç duyulacak araç, mal ve hizmetlere ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarına ait imkânların Genelkurmay Başkanlığının talebi üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri hareketi kontrolüne verilmesini sağlamak

Bakanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları

- Bakanlıkta seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklarla ilgili teşkilatı kurmak ve çalıştırmak,
- Bakanlığın kuruluşunda veya kontrolünde bulunan kaynakları saptamak ve bunlara görevler vermek,
- Kendi bakanlığındaki seferberlik ve savaş haline ilişkin faaliyetlerin, ilgili diğer bakanlıklar ve Türk Silahlı Kuvvetleri seferberlik hazırlıkları ile koordineli olarak uygulanabilecek şekilde planlamasını yapmak.

Genelkurmay Başkanının Görev, Yetki ve Sorumlulukları

- Türk Silahlı Kuvvetlerinin seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıklarını, bakanlıklarla koordineli olarak yapmak ve geliştirmek,
- Yapılan hazırlıkların tatbikatlarda denenmesini sağlamak,
- Seferberlik ilanını gerektirecek durumlarda, bu halin ilanı için Milli Güvenlik Kuruluna görüş bildirmek,
- Seferberlik ve savaş halinde ihtiyaç duyulan önlemlerin alınması için Cumhurbaşkanına görüş vermek ve öneride bulunmak,
- Acil ihtiyaç duyulan yedek personeli, Cumhurbaşkanının muvafakatiyle süresi yedi günü geçmemek üzere silah altına almak.
- Seferberlik ve savaş halinin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaş gerektirebilecek bir durumun başgösterdiği gerginlik ve buhran dönemlerinde, kısa zamanda hazırlıkların tamamlanabilmesi ve noksansız olarak üst düzeyde harbe hazır olunması amacıyla, ihtiyaç duyulacak araç, mal ve hizmetlere ilişkin olarak, seferberlik ve savaş halinde Türk Silahlı Kuvvetleri harekât kontrolüne girecek olan kamu kurum ve kuruluşlarının imkânlarından Cumhurbaşkanı kararı ile yararlanmak.

Gerçek ve Tüzel Kişilerin Görev ve Sorumlulukları

Tüm gerçek kişilerle, kamu ve özel kurum ve kuruluşları; 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu ile diğer kanunlarda ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde ve yönetmelikte seferberlik ve savaş hazırlıklarına ilişkin olarak kendilerine verilen görev ve yükümlülükleri yerine getirmek ve yönetmelikte belirtilecek mülki ve askeri makamlar tarafından istenilen her türlü bilgileri vermek zorundadır. Bu yoldan temin edilen bilgiler seferberlik ve savaş planlaması dışında, başka maksatlarla kullanılamaz.

C) Genel ve Kısmi Seferberlik İlanı

Savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten ve dıştan tehlikeye düşüren davranışların ortaya çıkması hallerinde, Cumhurbaşkanı genel veya kısmi seferberlik ilanına karar verir. Kararda seferberlik uygulanmasının başlayacağı gün ve saat belirtilir. Bu karar, derhal Resmi Gazete'de yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Kısmi seferberlik ilanı halinde, seferberlik ilan edilen bölgeler dışında görev verilecek personel, mal ve hizmetlere de yükümlülük uygulanabilir.

D) Seferberlik Uygulaması

Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

- Seferberlik için yapılan hazırlıkların uygulanmasına başlamak,
- Kısmi seferberlik ilan edilen hallerde, diğer bölgelerde uygulanacak yükümlülükleri belirlemek,
- Gerektiğinde sıkıyönetim ilanına karar vermek ve sıkıyönetim ilan edilen bölgelerin tamamı veya bir kısmında daha önce olağanüstü hal ilan edilmiş ise, sıkıyönetim ilanı ile birlikte olağanüstü hal uygulamasına son vermek.

Seferberlik Halinde Komutanların Görev ve Yetkileri

Seferberlik ilanı ile birlikte seferberlik ilan edilen bölgelerde Cumhurbaşkanınca görevlendirilen komutanlar, kendi sorumluluk bölgelerinde Cumhurbaşkanınca belirlenen yetkileri kullanır.

Bu komutanlar, genel güvenlik, asayiş ve kamu düzeninin sağlanması ve devam ettirilmesi, hava ve deniz limanları ile hudutların kontrolü, yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi ajanların ve kaçakların aranıp bulunması için lüzumu tedbirlerin tespitiyle bu faaliyetlerin icrasında mülki makamlar ile işbirliği yapar ve gerektiğinde kolluk kuvvetlerini emrine alır.

Seferberliğin kaldırılması hakkında da ilanına ilişkin usuller uygulanır. Seferberlik uygulamasına, kaldırılması kararının verildiği gün saat 24.00'te son verilir.

E) Savaş İlanı ve Uygulamanın Başlatılması

1) Savaş İlanı

Savaş ilanına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karar verilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanımına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kullanılmasına karar verebilir.

2) Savaş Hali ile İlgili Görev, Yetki ve Sorumluluklar

Savaş ilanından itibaren Cumhurbaşkanı aşağıda belirtilen tedbirleri almaya yetkilidir.

- Seferberlik ilan edilmemiş ise, seferberlik halinde uygulanacak tedbirlerden hangilerinin yürürlüğe konulacağına karar vermek,
- Seferberlik ilan edilmiş ise alınan tedbirlerin uygulanmasına devam etmek

Seferberlik ilanına gerek görülmeden savaşa girilmiş veya muhasamat fiilen başlamış ise, kanunlarda yazılı savaşa ve seferberliğe ait hükümler ile yine kanunlarda savaş hali, savaş zamanı ve savaş esnası gibi hallerde uygulanacağı yazılı hükümlerden hangilerinin, nerelerde veya ne zaman uygulanacağı ve bunlardan ne suretle vazgeçileceği, Cumhurbaşkanı kararı ile belirtilir ve Resmi Gazete'de yayımlanır. Bu karar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Şu kadar ki, savaş halinin suçun asli unsurunu teşkil ettiği hallerde fiili muhasamatın başlamasıyla bu hükümler kendiliğinden yürürlüğe girer.

3) Savaş Halinin Kaldırılması

Savaş halinin kaldırılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir. Savaş hali uygulaması, savaş halini sona erdiren kararda belirtilen gün ve saatte son bulur.